

Oblicza Kościoła w Polsce. 1050. rocznica Chrztu, red. ks. Jacenty Mastej, ks. Krzysztof Kaucha, ks. Paweł Borto, Wydawnictwo KUL, Lublin 2016, ss. 344.

DOI: <http://dx.do.org/10.18290/rt.2017.64.9-12>

Rok 2016 jest dla naszej ojczyzny i Kościoła czasem szczególnym. Najpierw przetacza się przez wszystkich – wierzących i niewierzących, Polaków i obcokrajowców, konserwatywnych i liberalnych – fala dziania się w nas Bożego Miłosierdzia. Jest to tło ogólne. Scenę teologicznego dramatu tego czasu stanowią trzy potężne akty: pierwszym była 1050. rocznica chrztu Polski. Drugi akt to Światowe Dni Młodzieży, a trzeci – Jubileuszowy Akt Przyjęcia Jezusa za Króla i Pana. Polska, a w szczególności Kościół polski, staje się więc Boskim Teatrem ukazywania świata jego prawdziwie chrześcijańskiego oblicza. Tą Twarzą naszego Kościoła jest bez wątpienia Boży Syn: wcielony, ukrzyżowany, zmartwychwstały i chwalebny. Drugą Twarzą polskiego Kościoła jest Matka Boża – Maryja. Także bez Niej nie ma polskiego Kościoła. To jest fundament, na którym rozgrywa się życie teoretyczne i praktyczne naszego chrześcijaństwa. Z jednej strony jest przepowiadany Jezus Chrystus, który objawił nam swego Ojca. A z drugiej – Maryja pokazuje jak mamy kształtować praktycznie nasze naśladowanie Jej Syna. Tej wspólnej rzeczywistości Syna i Matki towarzyszą dzieci naszego Kościoła, które ukazują wiele oblicz tej samej Eklezji.

Redaktorzy recenzowanego dzieła – pracownicy naukowcy Instytutu Teologii Fundamentalnej KUL – obrali więc słuszną drogę zbadania, a następnie wyrażenia oblicza Kościoła polskiego. Najpierw książką tą tworzą ciągłość z ich Mistrzem, ks. profesorem Marianem Ruseckim, inicjatorem wielu dzieł o Kościele, np. *Kościół w czasach Jana Pawła II* (Lublin 2005), czy *Personalizm polski* (Lublin 2008). Zapewne w zamyśle Redaktorów jest też nawiązanie do myśli ks. Mariana Rechowicza, który z okazji okrągłej rocznicy tysiąclecia chrztu Polski wydał epokowe dzieło *Księga 1000-lecia katolicyzmu w Polsce* (Lublin 1966).

Dzieło *Oblicza Kościoła w Polsce. 1050. rocznica Chrztu* otwiera List Pastorski Episkopatu Polski na Jubileusz 1050-lecia Chrztu Polski pt. *Nowe życie w Chrystusie* (s. 5-7).

Przedłożone dzieło podzielone jest na dwie części: naukową i świadectwa. Część główną prezentuje wkład 15 Autorów, bardziej i mniej znanych, ale specjalistów w danej dziedzinie. Swoje badania udostępnili nie tylko teologowie, ale też historycy, socjologowie, językoznawcy, czy pracownicy charytatywni. Ważne są także świadectwa obcokrajowców, którzy mieszkają w Polsce i mają swoją wizję naszego Kościoła. Chodzi o osoby z Bułgarii, Włoch, Szwajcarii i Niemiec.

Dzieło rozpoczyna tekst historyka, prof. Krzysztofa Ożoga, dotyczący narodzin wiary na ziemiach polskich (s. 13-28). Autor jest laureatem „Feniksa Specjalnego” 2016 za książkę „966. Chrzest Polski”, która została uznana również za książkę roku 2015 „Magazynu Literackiego Książki”.

Z kolei językoznawca, prof. Kazimierz Ożóg (zbieżność nazwisk), jest autorem tekstu na temat wkładu Kościoła katolickiego w tworzenie kultury polskiej (s. 29-40).

O. Gabriel Bartoszewski OFMCap podjął się obszernej próby ukazania świętego oblicza Kościoła w Polsce (s. 41-89). Według niego powszechne powołanie do świętości (por. KK 39-42) ukazuje, w jaki sposób świętość Kościoła zrealizowała się w obrębie historii Kościoła w Polsce, który wydał po dzień dzisiejszy 34 świętych i 225 błogosławionych (mężczyźni – 181, kobiety – 44).

Inny znany historyk, prof. Jan Żaryn, przedstawił tekst na temat niezłomnego oblicza Kościoła w Polsce w okresie PRL-u (s. 91-101), który opierał się programowej laicyzacji społeczeństwa. Kościół i naród polski wchodził w czas wolności i suwerenności państwowej mocno okaleczony, ale polska religijność nie straciła żywotności i po pierwszych 10 latach życia w wolnej Polsce nadal 95% ankietowanych deklarowało się jako wierzący.

Ogólna sytuacja kryzysu wartości, która dotyka współczesnego człowieka, zwłaszcza w wymiarze kryzysu domu rodzinnego, ukazuje tekst prof. W. Walata (s. 103-112). Omawia zjawiska stanowiące zagrożenia dla duchowości domu oraz współczesne zjawiska prowadzące do zachwiania tradycyjnej triady pojęć: rodzina – mieszkanie – dom.

Specyfikę społecznego oblicza Kościoła katolickiego w Polsce (s. 113-138) przedstawia znany tekst ks. prof. Janusza Mariańskiego. Według niego tradycyjny obraz polskiego społeczeństwa jest już nieaktualny. W społeczeństwie polskim dominuje jeszcze religijność kościelna, a silne procesy sekularyzacyjne i indywidualizacji wiary napotykają na przeciwwagę w działalności ewangelizacyjnej Kościoła, choć w XXI wieku coraz mocniej dochodzą do głosu. Ostatecznie Autor ten ma pesymistyczną prognozę, że doznamy spadku znaczenia religii i Kościoła w życiu społecznym.

Z kolei obraz polskiej religijności ludowej (s. 139-163) kreśli ks. prof. Zdzisław Kupisiński SVD, ukazując ją w schemacie kalendarza roku liturgicznego Kościoła: od adwentu, przez Boże Narodzenie, Wielki Post i Wielkanoc, a także kult zmarłych.

Natomiast moralne oblicze Kościoła (s. 165-183) przedstawił ks. prof. Tadeusz Zadykowicz. Skoncentrował się na aktualnej moralnej kondycji Kościoła ujętej z perspektywy teologicznej. Ukazał najpierw uwarunkowania społeczno-kulturowe, które ukształtowały moralność Polaków, by przedstawić następnie stosunek wierzących Polaków do fundamentalnych norm moralnych.

S. Małgorzata Chmielewska WChŻ załączyła tekst dotyczący charytatywnej działalności Kościoła w Polsce (s. 185-194). Artykuł prezentuje nie tylko spojrzenie historyczne, ale jest również wymownym i osobistym świadectwem kogoś, kto poświęcił się pracy charytatywnej.

Ekumeniczne oblicze Kościoła (s. 195-210) przedstawił ks. prof. Marcin Składanowski, który wykazał, że polski katolicyzm zawsze pozostawał w pozytywnym odniesieniu do innych, mniejszościowych grup chrześcijan, jak również do innych grup religijnych.

O. prof. Jacek Salij przedstawił obraz współczesnych polskich księży (s. 211-218), starając się przede wszystkim o poprowadzenie tej refleksji w perspektywie teologicznej. Oczywiście tekst ten jest zbyt „dzisiejszy”, by go omawiać w stylu, np., że „zakonnice zajmują się tylko plotkami”. Problemy, kryzysy itp. są i będą, najważniejsze, by dążyć do ich wyeliminowania bez szkody dla drugich.

Innym obliczem Kościoła w Polsce są wreszcie ruchy wiernych świeckich (s. 219-233), które przedstawia tekst ks. Adama Schulza SJ. Chodzi tu o rolę świeckich zrzeszonych w różnych ruchach. Pewien problem stanowią tzw. ruchy charyzmatyczne. Wprawdzie są one u nas jeszcze „w Kościele katolickim”, ale Ameryka Południowa, głównie Brazylia, ukazuje przejścia do wspólnot protestanckich (w 50%). Jest to niebezpieczne zjawisko.

Tak też należy określić tekst dotyczący misyjnego oblicza Kościoła (s. 235-254), który przedstawił ks. dr Marcin Wrzos OMI. Coraz więcej duchownych i świeckich bierze czynny udział w misjach Kościoła na całym świecie misyjnym oraz na terenach dawniej chrześcijańskich, a dziś potrzebujących nowej ewangelizacji.

Z kolei tekst ks. dr. Rafała Pokrywińskiego podejmuje refleksję teologiczną nad kategorią narodu polskiego (s. 255-273), ukazując podstawy dla teologii narodu, a także jej wartość normatywną oraz szkic teologii narodu polskiego.

Tekst podsumowujący dotychczasowe przedstawienia ukazuje refleksja ks. prof. Krzysztofa Kauchy nad całością zagadnienia, próbująca wydobyć i ukazać tożsamość Kościoła w Polsce (s. 275-306), a zatem niejako substancję, podmiot charakteryzowanych oblicz. Najpierw zwrócił uwagę na chybione, redukcyjne rozumienia tożsamości Kościoła. Potem podjął się zdefiniowania pojęcia tożsamości Kościoła wychodząc od tożsamości osoby. Dalej omówił główne rodzaje tożsamości Kościoła w Polsce: historyczną, kulturową, etyczno-moralną i teologiczną oraz zwrócił uwagę na możliwość określania tożsamości na drodze porównania z innymi Kościołami lokalnymi czy osadzonymi w innych krajach niż Polska. W ramach każdej z wymienionych tożsamości nie tylko wskazał konkretnie drogi jej określania, lecz także ją wydobywał, ujmując ją w pojęcia i cechy.

Drugą część książki stanowią wspomniane na początku cztery świadectwa obco-krajowców, mieszkających w naszym kraju, na temat polskiego Kościoła: s. Nazarena Scopelitti z Włoch (s. 309-314), prof. Viara Maldijewa z Bułgarii (s. 315-319), ks. dr Manfred Deselaers z Niemiec (s. 321-327) i prof. Max Stebler ze Szwajcarii (s. 329-336).

Dzieło zamyka *Nota o autorach i redaktorach* (s. 337-432), pozwalająca zorientować się czytelnikowi w kierunku prowadzonych badań naukowych, czy życiowych zainteresowań wszystkich biorących czynny udział w tej tak znacznej, potrzebnej i bardzo aktualnej przygodzie naukowej, patriotycznej i na wskroś chrześcijańskiej.

Ostatecznie, przygotowana przez pracowników naukowych Instytutu Teologii Fundamentalnej KUL, książka zajmuje się nie tylko bardzo aktualnym stanem rzeczy w Kościele i naszej ojczyźnie, ale także stanowi pewną perspektywę na przyszłość. Badania odnoszące się do czasów Mieszka i Chrztu Polski to nie tylko badania nad historią, lecz także nad poszukiwaniem ciągłości między „wtedy” a „dziś” i kreślenie perspektyw na „jutro”. Właśnie złączenie tych trzech perspektyw wyraża dopiero prawdziwe oblicze Kościoła, który od początku był Chrystusowy, dziś jeszcze nim jest, a naszym zadaniem

jest zadbać, by takim pozostał. Polski Kościół jest wyjątkiem na mapie świata. Jest bowiem bardzo realistyczny, przywiązany do tradycji, wierny Chrystusowi i Jego Ewangelii oraz świadom, że wiara przynależy do porządku miłości. „Dlatego – jak mówi Joseph Ratzinger – chodzi o to, by znaleźć taką formę wyrażania wiary i taki sposób modlitwy, poprzez które wiara pozostaje, z jednej strony, wierna sama sobie, a z drugiej strony – stanie się jasna jej relacja wobec teraźniejszości i forma jej urzeczywistniania w czasach współczesnych” (Joseph Ratzinger, *Opera Omnia*, t. VII/2: *O nauczaniu II Soboru Watykańskiego*, Lublin 2016, s. 915).

Uważam, że temu służy przedłożona książka i spełni pokładane nadzieje w naszym dalszym kształtowaniu oblicza Kościoła. Dlatego ze wszech miar jest słuszne, że Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, żyjący od 100 niemal lat wielką dewizą *Deo et Patriae*, przyczynia się konsekwentnie do głębszego uwrażliwiania nas na te nieprzemijające rzeczywistości Boga i Ojczyzny, poprzez stosowne badania, studia i upowszechnianie swej misji w kraju i na świecie, choćby jak w tym przypadku – w rozjaśnianiu oblicza naszego Kościoła Obliczem Chrystusa i Jego Matki.

Ks. Krzysztof Góźdz

Katedra Historii Dogmatów i Teologii Historycznej KUL

e-mail: kgozdz@kul.pl

Ks. ROMAN SŁUPEK SDS, *Credo et credimus Ecclesiam. Eklezjalność wiary chrześcijańskiej w nauczaniu papieskim przełomu XX i XXI wieku (Jan Paweł II, Benedykt XVI, Franciszek)*, Wydawnictwo Salwator, Kraków 2017, ss. 431.

DOI: <http://dx.do.org/10.18290/rt.2017.64.9-13>

Książka ks. dr. Romana Słupka, pracownika naukowo-dydaktycznego PWT we Wrocławiu, już znanego z wielu publikacji poświęconych problematyce eklezjologicznej, w tym licznych o teologii J. Ratzingera/Benedykta XVI, jest tzw. osiągnięciem naukowym w przewodzie habilitacyjnym. Podejmuje problem w dzisiejszych czasach bardzo aktualny zawierający się w pytaniach stawianych przez szerokie kręgi osób, często skrycie: dlaczego (jeszcze) być w Kościele?, co przynależność do Kościoła może mi dać?, a może Kościół to faktycznie sprytnie wymyślony sposób na spokojne życie duchownych?, jak przełamać opór wobec Kościoła u ludzi młodych? Recenzowana monografia daje na nie rozbudowaną, mądrą, sięgającą rdzenia Objawienia chrześcijańskiego odpowiedź wydobytą dzięki analizie nauczania trzech współczesnych papieży. W sumie ks. Słupek prezentuje szerokie uzasadnienie eklezjalności wiary chrześcijańskiej, czyli – mówiąc prosto – że nie można być chrześcijaninem